

Okullarda Din Eğitimi ve DKAB Dersinin Tarihi Geçmişi ve Yeni Anayasa Süreci Etrafında Güncel Tartışmalar¹

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

Türkiye’de din eğitimi sorunu, yaygın olarak tartışılmakta ve sürekli güncelliğini korumaktadır. Türkiye’nin Avrupa Birliğine aday olması, tartışmalara ayrı bir boyut daha kazandırmışken, yeni anayasa hazırlıkları tartışmaları adeta alevlendirmiştir.

Bilindiği gibi, okullarımızda din dersi kimi zaman isteyene okutuldu, kimi zaman isteyen muaf tutuldu. 1982 yılından bu yana din kültürü ve ahlak öğretimi zorunlu dersler arasında yer aldı. Yeni hazırlanan anayasa taslağında din eğitiminin nasıl yer alacağı konusunun yeterince tartışılmasını sağlamak ülkemiz açısından önemlidir.

Problem

Din dersleri, Cumhuriyetin kurulmasından bu yana üzerinde en çok tartışılan konulardan biri olagelmıştır. En çok tartışılan bir konu olmasına rağmen, Türkiye’de çoğu zaman din dersleri bilimsel yöntemle incelenip, araştırılmış değildir. Tartışmalar hep ideolojik yönde seyretmiş ve bu alanda birbirine zıt iki görüş sürekli savunulmuştur.

Ülkemizde din eğitimi konusu sürekli laiklik söz konusu edilerek tartışılmaktadır. Laikliği, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması, dine karşı kayıtsızlık veya insanların din ve vicdan özgürlüğünü sağlayarak, inançlarından dolayı baskı görmelerini engelleme ya da farklı din anlayışlarına eşit mesafede durma şeklinde anlayanlarla, din karşıtlığı olarak görenler ve onu bir din karşıtı ideolojisine dönüştürenler arasında yapılmaktadır.

Bu konu tartışılırken toplumun ihtiyaçlarının değerlendirilmesinin yanında, başta Avrupa olmak üzere çeşitli ülkelerde din eğitimi uygulamalarını bilmemiz ve bu tecrübelerden yararlanarak kendi sistemimizi değerlendirmemiz gerekmektedir.

Çeşitli Ükelere Göre Din Öğretiminin Durumu

Din eğitimi uygulamaları açısından her ülkenin kendi tarihsel, siyasal ve toplumsal yapısına göre farklılıklar bulunmaktadır. Ülkeler kendi devlet yapısına göre din öğretimine yer

---

¹ 24.03.2012’de İstanbul’da İGEDER tarafından düzenlenen, “Din Eğitiminde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Rolü Çalıştayı”nda, “Okullarda Din Eğitimi ve DKAB Dersinin Tarihi Geçmişi ve Yeni Anayasa Süreci Etrafında Güncel Tartışmalar” başlıklı konuşma.

² Email: mehmetzekiaydin@gmail.com www.mehmetzekiaydin.com

vermişlerdir. Türkiye’den farklı olarak Batı ülkelerinde devlet okulları yanında, bağımsız ve çoğu dinî cemaatlere ait özel okullar bulunmaktadır.

Dünyadaki din öğretimi ile ilgili uygulamaları din dersinin statüsü açısından şöyle özetleyebiliriz:

1. Devlet okullarında din öğretimi vermeyip, ancak özel okullarda ve (kilise vb.) dinî kurumlarda, din öğretimine izin veren ülkeler, A.B.D., Japonya gibi.

2. Resmî ve özel okullarda din öğretimine seçmeli ders olarak yer veren ülkeler, İtalya, Portekiz, İngiltere gibi.

3. Resmî ve özel okullarda öğrencilerin din ya da ahlak derslerinden birisini seçmek zorunda olduğu ülkeler, Almanya, Belçika gibi.

4. Resmî okullarda din dersinin zorunlu olduğu ülkeler, İsveç, Norveç, Yunanistan, Danimarka gibi.

5. Dinlerle ilgili konuları tarih, coğrafya, felsefe, yurttaşlık bilgisi gibi diğer kültür derslerinde öğreten ülkeler, Fransa gibi.

Din derslerinin içeriği açısından çeşitli ülkelerdeki uygulamalar ise şöyle özetlenebilir:

1. Dinler hakkında öğretim, mezhebe/dine dayalı olmayan (non confessional) öğretme yaklaşımıyla ancak, belli bir din ya da mezhebin ağırlıklı olarak okutulduğu model, İsveç, Norveç, Yunanistan ve Danimarka gibi.

2. Sadece belli bir dinin ya da mezhebin öğretildiği din eğitimi, mezhebe/dine dayalı, doktriner öğretme (confessional) yaklaşımı, Almanya, Belçika, İtalya, Portekiz, İspanya gibi.

3. Dinlerin tanıtımı ile ilgili bilgileri tarih, edebiyat, felsefe, yurttaşlık bilgisi gibi diğer kültür derslerinde öğretildiği model, Fransa gibi.

Türkiye’de Din Öğretimi

Türkiye’deki din eğitim ve öğretimi ile ilgili 1982 Anayasası’nın 24. maddesi şöyledir: “Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de yasal temsilcisinin talebine bağlıdır.”

Bu maddeye göre, ilk ve orta dereceli okullarda zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde din eğitimi değil din öğretimi yapılacaktır. Burada öğretimden; bilgilendirme, eğitimden; inanç ve tutum değişmesi anlaşıldığı söylenebilir. Zaten din dersinin adı da bilinçli olarak Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi olarak belirlenmiştir. O hâlde Türkiye’de ilk ve orta dereceli okullarda verilen din dersleri, din eğitimi (confessional) yani mezhebe / dine dayalı bir din dersi değil, dinler hakkında öğretim yaklaşımında yani mezhebe/dine dayalı olmayan (non confessional) bir din dersidir. Bu derslere, Hristiyan ve Musevi öğrenciler isterlerse katılmayabilirler.

Bugünkü hâliyle Türkiye’deki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, resmî okullarda tüm öğrencilere zorunlu olarak okutulan İsveç, Norveç, Danimarka ve Yunanistan’daki din derslerine benzemektedir. Bu ülkelerdeki ilk ve orta dereceli okullarda din dersi zorunlu dersler arasındadır. Bu dersten muaf olmak için farklı din mensubu olmak gerekmektedir.

Değerlendirme

Demokratik toplumlarda, “din eğitimi hakkı” tartışılmaz. Sorun, bu eğitimi kimin, nasıl vereceğinde düğümlenmektedir. Din eğitimi, devlet tarafından vatandaşlara tanınan “dinî özgürlükler” içinde mi yoksa vatandaşın “dinî haklar”ı içinde mi yer alacaktır?

Genel olarak Amerika’da ve Avrupa ülkelerinde din eğitimi alanı, “dinî özgürlükler” içinde algılanmaktadır. Bunun sonucu olarak, devlet, vatandaşın dinine karışmayı özgürlüğüne müdahale olarak algıladığı için, din eğitimini özel kesime yani ilgili dinin temsilcisi cemaatlere ve kurumlara bırakmakta ancak masraflarını karşılamaktadır.

1982 Anayasası, “Tevhid-i Tedrisat Yasası” uyarınca, eğitimi bu arada din eğitimini de devlet tekeline almaktadır. Din eğitimini, bir “hak” olarak düzenleyen, tercihini bu yönde yapan bir düzende, devlet, halkın din eğitimi talep ve ihtiyacını karşılamak zorundadır. İşte bu anlayışın sonucu olarak Diyanet İşleri Başkanlığı vardır ve devlet okullarında din öğretimi yapılmaktadır.

Din eğitimi konusunda Türkiye, kendi tarihsel ve toplumsal yapısına uygun bir model geliştirmiş ve bunu uygulamaktadır. Türkiye’deki din eğitimi ile ilgili uygulamaların, sınırlı da olsa din eğitiminin devlet tarafından yapılması ve devlet içinde bir din kurumunun yer alması kendi tarihsel tecrübesine uygundur. Bu nedenle, Türkiye’nin sosyolojik ve tarihî yapısından dolayı pratik gerçekleri açısından da din dersinin okullarda yer almaktadır. Bilindiği gibi, din sosyolojik bir gerçektir. Dinsiz insan olabilir, ancak dinsiz bir toplum olmamıştır. Türk toplumunun dini de yaklaşık bin yıldır İslâm dini olmuştur. Dine inananların olduğu yerde dinî

kurumlar, uygulamalar, törenler ve eğitim de doğal olarak olacaktır. Bu açıdan baktığımızda, Türk insanı da dinini öğrenmek istemektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de din eğitiminin yasaklanması veya yeterince karşılanmaması durumunda dinini öğrenmek isteyenler, gizli din eğitimi yolunu seçmektedir. Bu durum da doğal olarak birçok sakıncayı beraberinde getirmektedir. Nitekim ara sıra resmî eğitim kurumlarının dışındaki kişi ve kuruluşların yanlışlarını duyuyor, görüyoruz. Sağlıklı din eğitiminin verilmediği durumlarda, din adına yanlış anlayış ve oluşumların ortaya çıkması doğaldır ve ülkemizde de yanlış din anlayışlarının nelere mal olduğu açıktır.

Ülkemizde bugün için batıda olduğu gibi, çok dinli ve çok kültürlü çoğulcu bir toplumsal yapı söz konusu değildir. O halde din, öğretime konu edilirken birinci derecede kendi toplumsal ihtiyaçlarımızı ve tarih boyunca ortaya çıkan İslam yorumlarının İslam'la ilişkilerini göz önünde bulundurmak ve buna göre bir model geliştirmek durumundayız.

Toplumumuzda ahlâkî yozlaşmanın çoğaldığı sık sık yapılan şikâyetlerdendir. Elbette ahlâkî davranışlar, aile, çevre, okul, medya vb. birçok etkinin sonucunda oluşur. Ancak yetişmekte olan çocuk ve gençlerin ahlâk konusunda bilgilendirilmeleri bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın karşılanması sistematik olarak okullarda olmalıdır.

Türk toplumunun bireylerine doğru, sağlıklı ve yeterli dinî bilgi ve dinî duygu verilmesi, aslında bir millî güvenlik sorunudur. Toplumun tek bir ruh ve üstün ilkeler etrafında bütünleşmesi, kaynaşması; toplumsal bünyeye arız olan virüslerden, hastalıklardan salim kalabilmesi, toplumsal korunmanın gerçekleşmesi de sağlıklı bir din duygusu ve ileri bir din bilgisi ile mümkündür.

Türkiye coğrafi ve kültürel açıdan stratejik bir konumdadır. Bu durum, dün olduğu gibi bugün ve yarın da böyle olacaktır. Bu nedenle ülkemizde sadece dinî amaçla değil başka birçok amaçla yapılan misyonerlik faaliyetleri hiç eksik olmamıştır. Son yıllarda ise, misyonerlik çalışmalarının arttığı artık herkes tarafından kabul edilmektedir. Günümüz şartlarında misyonerlik faaliyetlerinin polisiye tedbirlerle önlenemeyeceği açıktır. Misyonerlik tehlikesinin tek çözümü sağlıklı ve doyurucu din eğitiminin verilmesidir.

Yaklaşık 25 yıldır uygulanan zorunlu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi konusunda münferit ve ideolojik çıkışlar dışında önemli şikâyetler olmamaktadır tam tersine bu dersin olumlu sonuçlarını görmekteyiz. Din eğitiminin devlet eliyle verilmesine halkımızın çoğu tarafından herhangi bir itiraz da söz konusu değildir. Bütün sıkıntılara ve yetersizliklerine rağmen son yarım asırlık sürede din eğitiminin devlet eliyle herkese açık, pedagojik gereklere

ve toplum beklentilerine uygun olarak belli ölçüler içinde verilmiş, olması Türkiye'ye çok önemli kazanımlar sağlamıştır.

Ülkemiz şartlarını dikkate aldığımızda, zorunlu din öğretiminden vazgeçme görüşü birçok yönden sakıncalıdır. Öncelikle isteğe bağlı din dersi uygulaması 1948 yılından başlayarak 30 yıl boyunca sürdürülmüş ve işe yarar bir sonuç alınmamıştır. Bu tecrübeden sonra 1980 askeri müdahalesi öncesinde yaşanan ve ülkeyi bölünüp parçalanma noktasına getiren olaylardan sonra ilk ve orta öğretim kurumlarında din ve ahlak öğretimi zorunluluğu getirilmiştir. Böylece zorunlu din ve ahlak öğretimi uygulaması bir ihtiyaçtan doğmuş ve bunu sağlam temele bağlamak için de anayasa hükmü hâline getirilmiştir.

Şu anda uygulanmakta olan DKAB dersi, 1982 Anayasa'sına konulurken uzun ve birçok tarafın katıldığı tartışmalar sonucunda ortaya çıkmış bir görüştür. Bu tartışmalarda konu, akla gelebilecek her yönü ile tartışılmıştır. 1982 öncesi seçmeli din dersi uygulamaları sırasında, her yerde dile getirilen görüşlerin dışında çoğumuzun unuttuğu veya bilmediği sorunlardan biri de dersin isteğe bağlı oluşunun, öğrencilerin birbirleriyle ilişkilerinde olumsuz etkiler bıraktığı ve aralarında ciddi bir ayrılık ve tartışmaların çıktığıdır. Örneğin, din dersini seçen ve seçmeyen öğrenciler, birbirleriyle “dindar, dinsiz” şeklinde tartıştıkları çok görülmüştür. Nitekim bunlar, o dönemde hazırlanan resmi raporlarda dile getirilmiştir.

Din dersleri seçmeli hâle gelecek olursa seçenlerin dinci, yobaz, seçmeyenlerin dinsiz olarak nitelendirildiği çatışmalara geri dönmüş olacaktır. 1982 yılından beri 25 yıldır yürütülmekte olan zorunlu din ve ahlak öğretimi uygulamasında herhangi bir sorun yaşanmamış, toplumda dinî yönden daha bilinçli bir hoşgörü ve uzlaşma havası oluşmuştur. Gayrimüslimlerin muaf oldukları bu derse giren Müslüman çocukları birbirlerinin mezhebini önemsemeden hatta bunun farkına bile varmadan genel bir İslam kültürü ve ahlak bilgisi öğrenimi almaktadır. Seçmeli din dersi uygulaması getirildiği takdirde bu çocukların Sünni-Alevi, Hanefi-Şafi şeklinde ayrışmasına sebep olacak ve bu ayrışma, sonu kestirilmeyen sürtüşme ve çatışmaların önünü açacaktır.

Ülkemizde mezhebe/dine dayalı din eğitimi en azından şu andaki toplum yapımıza uygun değildir. Zaten teorik olarak, mezhepler ve tarikatlar din değil, dinin etkisinde gelişmiş kültür unsurlarıdır. Din ile itikadî ve amelî mezhepleri, tarikatları ve cemaatleri özdeş kabul eden bir din eğitimi ve öğretimi anlayışı çok sakıncalı sonuçlar doğurup; çeşitli mezhep, tarikat ve cemaat mensuplarının birbirinden hızla ayrışmasına, hatta çatışmasına zemin hazırlayarak, toplumsal ruhu bölüp, birlik ruhunu ortadan kaldırabilir.

Alevîlik, Sünnîlik, Şiiilik, Hanefîlik gibi itikadî ve fikhî mezhepler ve oluşumlar İslâm dininin sosyal hayata yansıyan kültürel ve mistik arayışlı tezahürleri ve kültürel zenginliğidir. Bunların, din ile özdeş olduğu veya bunlardan herhangi birisinin dinin dışında olduğu yolundaki yaklaşımlar, dinin özü söz konusu olduğunda, anlamsızdır.

Din eğitim ve öğretiminin resmi kanalla bilimsel ve akılcı yöntemlerle yürütülmesi toplumda sağduyulu, olgun dinî anlayış ve yaşayışın yerleşmesini sağlamakta, dinî aşırılıkları ve din merkezli zıtlasma ve çatışmaları önlemektedir. Bu yapılmadığı takdirde dini öğrenme ihtiyacının illegal ve düzensiz yollarla karşılanması kaçınılmaz olmakta bu da dinî duygu ve ihtiyaçların farklı amaçlarla yönlendirilmesine ve istismar edilmesine yol açmaktadır. Dinin siyasallaşmasını ve radikalleşmesini önlemek için, toplumun din eğitimi talebinin devlet eliyle karşılanması gerekir.

Sonuç

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tarafsız bir gözle, bilgi ve öğretim düzeyinde uzman ilahiyat mezunu öğretmenlerimiz eliyle, temel bir ders olarak işlenmeye devam edilmelidir. Dünya genelinde bireylerin ve toplulukların hayatlarında bu kadar fazlaca yer alan dini olgunun, öğretim düzeyinde bile olsa gereksiz görülmesi ve azınlık bir grup tarafından yok sayılması, çocuklarımıza karşı yapılabilecek en büyük haksızlık olacaktır.

Bu çerçevede Türkiye'deki din eğitimi uygulamaları ile ilgili şu öneriler de bulunmak mümkündür:

1.Mevcut Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu dersler arasında yer almalıdır ve Anayasadaki 24. madde aynen korunmalıdır.

2.Daha fazla dini eğitim almak ve çocuklarına öğretmek isteyenlerin istekleri ve ihtiyaçları bilimsel yöntemlerle belirlenmeli ve örgün eğitim kurumları dışında yaygın eğitim kurumları aracılığıyla karşılanmalıdır. İsteğe bağlı daha fazla din eğitiminin okulda mı, camide mi, Kur'an kurslarında mı yani nerede, nasıl yapılacağı konusunun anayasaya girmesine gerek yoktur. Bu tartışmayı anayasa tartışmalarından ayrı olarak daha geniş çerçevede yapmak gerekir.

Çeşitli ülkelerde devlet okullarında din dersinin statüsü

DİN DERSİ VEYA ALTERNATİFİ DERS ZORUNLU	SEÇMELİ	ZORUNLU	DERS YOK
Almanya	Avusturya	Danimarka	Fransa
Belçika	İngiltere	İsrail	ABD
Finlandiya	Hollanda	İsveç	Japonya
İspanya	İtalya	Norveç	
İrlanda	Lüksemburg	Yunanistan	
Fransa Alsace ve Mosele Bölgeleri	Portekiz	İslam ülkeleri	
Kanada	Romanya	TÜRKİYE	
Polonya			

Din Öğretimi Yaklaşımları

	DİN EĞİTİMİ YAKLAŞIMI mezhebe/dine dayalı (confessional)	DİNLER HAKKINDA ÖĞRETİM YAKLAŞIMI mezhebe/dine dayalı olmayan (non confessional)

ADI	..... Din Dersi	..... Bilgisi, ...Kültürü
HEDEFİ	Benimsetmek, Sevdirmek	Bilgi Vermek
İÇERİĞİ	Dinî Metinler, İlmihâl	Dinî Bilgi, Kültür
PROGRAM HAZIRLAMA	İlgili Dinin Temsilcisi / Kilise	Devlet
ÖĞRETMEN BELİRLEME	İlgili Dinin Temsilcisi / Kilise	Devlet
ALTERNATİFİ	Ahlâk (Moral, Etik), Felsefe, Din Kültürü vb.	Yok